

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№4

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026 APREL

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

STRATEGIC INTEGRATION OF BUSINESS PLANNING AND FORECASTING IN INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	11
Sharipov K.A., Ismatullayev T.R.	
ВКЛАД БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ МАХАЛЛЕЙ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН: МЕХАНИЗМЫ, ДИНАМИКА И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ	21
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
BUDJET TASHKILOTLARIDA XARAJATLARNI REJALASHTIRISH VA MOLIYAVIY NAZORATNI TASHKIL ETISH.....	27
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
FERMER XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA SUBSIDIYA AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH.....	32
Xakimov Zafar Ibragimovich	
IQTISODIY O'SISHGA ERISHISHDA DAVLAT INNOVATSION VA INVESTITSION SIYOSATINING O'RNI	38
Xaydarova Yorqinoy Asqar qizi	
QURILISH SANOATIDA KORXONALARNI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	44
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА	50
Абдуллаева Матлуба Нематовна, Акбарова Муфаррах Мухитдиновна	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ КОМПЛЕКС-КОНТРОЛЯ В КОМПАНИЯХ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ УЧАСТИЕМ В УЗБЕКИСТАНЕ	56
Халтурдиев Айтмурат Маратович	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ICHKI BELGILARI	64
Saatova Lolaxon Ergashevna	
INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA RAQOVBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH MEKANIZMLARI	71
Pulatov Abdullo	
MAJBURIY IJRO ETISH CHORALARINI TAKOMILLASHTIRISH: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA.....	76
Axmedov Zafarjon Zokirjon	
МОДЕЛЬ ИНТЕГРИРОВАННОЙ СИСТЕМЫ ESG-ТРАНСФОРМАЦИИ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ЕЁ РЕАЛИЗАЦИИ НА ПРЕДПРИЯТИИ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ	80
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
KORPORATIV KORXONALARDA KAPITALNI BUDJETLASHTIRISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	85
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
INNOVATSION MENEJMENTDA KOMMUNIKATSIYA VA TASHKILY MOSLASHUVCHANLIKNING ROLI: O'ZBEKISTON SHAROITI MISOLIDA	92
Atamatov Abdusalil Salomovich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING AHAMIYATI VA UNING SALOHİYATINI BELGILOVCHI OMILLAR	97
Qodirov Baxodir Tursunovich, To'rayev Qaxramon Zokirjonovich	

NAMANGAN VILOYATIDA AYOLLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK MUHITINI BAHOLASH	103
Raximova Moxigul Isroiljonovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	107
Davitova Shaxzoda Doniyor qizi	
ANALYSIS OF THE FORMATION OF MARKET DEMAND AND THE ESTABLISHMENT OF EQUILIBRIUM IN A MARKET ECONOMY	112
Kamilova Nargiza	
BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINI NANOTEXNOLOGIYA SOHASIDAGI BILIMLARNI TAQDIM ETISHGA VA O'QITISHGA TAYYORLASH METODIKASI	115
Sottarov Abduvali Umirqulovich	
INTEGRATING AI INTO STRATEGIC MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	120
Uktamova Durdona Bakhtiyor qizi, Sultonali Umaraliyevich Mekhmonov	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA IJTIMOIIY HISOBOTLAR VA ULARNING AHAMIYATI	130
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
SANOAT KLASTERINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI.....	135
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIGINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	140
Yangiboev Rustam Berdiyrovich	
MINTAQA IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI.....	145
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
ЭКОЛОГИЯ ТУРИСТА КАК МЕТОД СОЗДАНИЯ КОМФОРТНОЙ И УСТОЙЧИВОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ.....	149
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
BINO VA INSHOOTLARNI BARPO ETISHDA PREFABRIKATSIYALASHGAN HAMDA MODULLI QURILISH TIZIMLARINI AQLLI BOSHQARUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	152
Solijonov Javoxirmirzo Obidjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA AKSIYADORLIK TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	163
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
O'ZBEKISTONDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	169
Abdufarmonov Farrux Faxriddinovich	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI SIFATI VA XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQLIGI TAHLILI	174
Safarova Muxabbat Radjabovna	
TIJORAT BANKLARI DEPOZIT SIYOSATI VA DEPOZIT BAZASI DINAMIKASINING BANK LIKVIDLIGIGA TA'SIRI	178
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ISLOMIY MOLIYANING BANK TIZIMIGA INTEGRATSIYASI: MUAMMOLAR, IMKONIYATLAR VA TRANSFORMATSIYA YO'NALISHLARI	186
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
SAMARQAND VILOYATI SANOATINING HUDUDIY TARKIBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI.....	190
Uralov Eliboy Omonovich	

DIVERSIFIKATSIYALASHUV ASOSIDA QURILISH TARMOG'I RIVOJLANISHINI KO'P OMILLI BOG'LANISHLAR ASOSIDA MODELLASHTIRISH.....	194
<i>Yembergenova Aynur Aydosbaevna</i>	
ЩЕБЕНОЧНО-МАСТИЧНЫЙ АСФАЛЬТОБЕТОН В КИТАЕ: СОСТАВ, СВОЙСТВА, ИННОВАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	201
<i>Карабаев Абдужаббор Мелиевич, Занг Хайфей</i>	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SUBYEKTIV RISKNI SHAKLLANTIRUVCHI KOGNITIV OMILLAR VA ULARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI	205
<i>Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov</i>	
HOMILADOR AYOLLAR UCHUN MAXSUS KIYIMLARNI LOYIHALASHDA ISTE'MOLCHILAR TALABLARINI O'RGANISH	211
<i>D.Sattarova, U.Vakhidova, D.Madiyarovna</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI DAROMADLARIGA TA'SIR ETUVCHI STATISTIK INDIKATORLAR TIZIMINING METODOLOGIK ASOSLARI VA ULARNING TAHLILYI IMKONIYATLARI	217
<i>Atayev Jaxongir Erkinovich</i>	
KICHIK BIZNES INVESTITSION KREDITLARINI TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISH.....	221
<i>M.O.Yuldoshova</i>	
HUDUDNING "YASHIL IQTISODIYOT" ASOSIDA RIVOJLANISHINI TADQIQ ETISH: KO'RSATKICHLAR TIZIMI VA BAHOLASH USULLARI	226
<i>Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li</i>	
O'ZBEKISTONDA SUV XO'JALIGI TIZIMIDAGI QAYTA TIKLANUVCHI HAVZALAR	231
<i>To'rayev Rasul Nortojiyevich, Seytov Aybek Jumabayevich, Uteuliyev Niyatbay Uteuliyevich, Haydarova Roziya Davronovna</i>	
KORXONALAR IQTISODIY BARQARORLIGINING NAZARIY MODELLARI VA SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA BAHOLASH MEKANIZMLARI	236
<i>Iminova Nargizaxon Akramovna</i>	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA SIYOSATI VA QIMMATLI QOG'OZLAR PORTFELINI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	241
<i>Abduvaliyev Sanjar Abdurahmonovich</i>	
PAHTA VA MEVA-SABZAVOT YETISHTIRUVCHI FERMERLARDA TAVAKKALCHILIK XULQ-ATVORINING QIYOSIY TAHLILI: ISTIQBOL NAZARIYASI ASOSIDA.....	249
<i>Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich</i>	
ФОРМИРОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВОЙ СТРАТЕГИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	253
<i>Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи</i>	
QQS TIZIMI SAMARADORLIGINI XALQARO INDIKATORLAR ASOSIDA BAHOLASH	259
<i>Eshkarayev Bobir Chariyevich</i>	
QISHLOQ XO'JALIGIDA OZIYQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING INNOVATSION USULLARI	265
<i>Tadjimirzayev Anvar Abduvoxiidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEKANIZMINING AMALIY TAHLILLARI.....	273
<i>Hamroyev Sherzod Axtamovich</i>	
ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО СПРОСА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ В РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛЕ УЗБЕКИСТАНА.....	280
<i>Тен Марина Владимировна</i>	
O'ZBEKISTON SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH DASTURLARINING IMPORT O'RNINI BOSISHDAGI SAMARADORLIGI TAHLILI	287
<i>Sobitova Ra'no Solidjonovna</i>	

NEFT-GAZ LOYIHALARIDA DAVLAT VA INVESTOR MANFAATLARINI MUVOFIQLASHTIRISHNING FISKAL-BOJXONA MEXANIZMLARI.....	290
Mansurov Obid Zaynidinovich	
QURILISH KORXONALARI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH INSTRUMENTLARI	296
Yahyoyev To'liqin Ismatulla o'g'li	
QASHQADARYO VILOYATIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING TA'SIRI.....	300
Jahongir Ruziboyevich Qosimov, Narzullayeva Charos	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELINING SEKTORLAR KESIMIDAGI RISKLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	306
Norova Nozima Nabiyevna	
AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BREND STRATEGIYASINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY MODELLARI.....	312
Boboyev L Kadruxja Djuraxodjayevich	
HUDUD EKSPORT SALOHİYATINI STATISTIK TADQIQ ETISHDA RCA INDEKSIDAN FOYDALANISH.....	318
Xurramov Ramazon Allayor o'g'li	
СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ УПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИЕЙ БРЕНДОВ В АВТОМОБИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	325
Бобоев Л Кадрухжа Джураходжаевич	
HUDUDLARDA UY-JOY QURILISHI JARAYONINI TASHKIL ETISHNING QONUNIYATLARI VA TAMOYILLARI.....	331
Usmanov Mirumar Abdulla o'g'li	

HUDUDLARDA UY-JOY QURILISHI JARAYONINI TASHKIL ETISHNING QONUNIYATLARI VA TAMOYILLARI

Usmanov Mirumar Abdulla o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tadqiqotchisi

E-mail: mirumar1990@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada hududlarda uy-joy qurilishi jarayonini tashkil etishning qonuniyatlari va tamoyillari tashkiliy-iqtisodiy nuqtayi nazardan tahlil qilingan. Tadqiqotda uy-joy qurilishi alohida dastur sifatida ijtimoiy yo'naltirilgan, investitsion va tijorat komponentlarining uyg'unlashuvi asosida ko'rib chiqilgan. Hududlar buyurtmasi asosidagi uy-joy qurilishi konsepsiyasining mazmuni, uni shakllantirish vazifalari, ilgari ishlab chiqilgan yondashuvlardan farqli jihatlari, shuningdek, boshqaruvning umumiy qonuniyatlari va tashkil etish tamoyillari tizimlashtirilgan.

Tadqiqot natijasida hududlarda uy-joy qurilishini samarali tashkil etish yagona maqsadga yo'naltirilganlik, markazlashuv va markazsizlanish uyg'unligi, boshqaruv tizimi birligi, resurslardan optimal foydalanish, huquqiy me'yorlarga qat'iy rioya etish hamda teskari bog'lanish asosida nazoratni kuchaytirishga tayanishi asoslab berilgan.

Shuningdek, uy-joy qurilishini tashkil etish samaradorligiga salbiy ta'sir etuvchi omillar, investitsion muhit muammolari va hududiy boshqaruv funksiyalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: uy-joy qurilishi, hududiy boshqaruv, tashkil etish qonuniyatlari, tashkil etish tamoyillari, investitsion-qurilish kompleksi, mahalliy buyurtma, ijtimoiy uy-joy, ipoteka, subsidiya, samaradorlik.

Abstract. This article analyzes the patterns and principles of organizing the housing construction process in regions from an organizational and economic perspective. Housing construction is considered as a separate program based on the integration of socially oriented, investment, and commercial components.

The study systematizes the content of the concept of housing construction based on regional demand, the tasks of its formation, its differences from previously developed approaches, as well as general management patterns and organizational principles.

The research substantiates that the effective organization of housing construction in regions should be based on goal orientation, a balance between centralization and decentralization, unity of the management system, optimal use of resources, strict compliance with legal norms, and strengthened control through feedback mechanisms.

Additionally, the factors negatively affecting the efficiency of housing construction organization, issues of the investment environment, and functions of regional governance are examined.

Keywords: housing construction, regional governance, organizational patterns, organizational principles, investment-construction complex, local demand, social housing, mortgage, subsidy, efficiency.

Аннотация. В данной статье закономерности и принципы организации процесса жилищного строительства в регионах проанализированы с организационно-экономической точки зрения. Жилищное строительство рассматривается как самостоятельная программа, основанная на сочетании социально ориентированных, инвестиционных и коммерческих компонентов.

Систематизированы содержание концепции жилищного строительства на основе регионального заказа, задачи её формирования, отличительные особенности по сравнению с ранее разработанными подходами, а также общие закономерности управления и принципы организации.

В результате исследования обосновано, что эффективная организация жилищного строительства в регионах должна опираться на целевую направленность, сочетание централизации и децентрализации, единство системы управления, оптимальное использование ресурсов, строгое соблюдение правовых норм и усиление контроля на основе обратной связи.

Также рассмотрены факторы, негативно влияющие на эффективность организации жилищного строительства, проблемы инвестиционной среды и функции регионального управления.

Ключевые слова: жилищное строительство, региональное управление, закономерности организации, принципы организации, инвестиционно-строительный комплекс, местный заказ, социальное жильё, ипотека, субсидия, эффективность.

KIRISH

Hududlarda uy-joy qurilishi jarayonini tashkil etish zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy siyosatning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Uy-joy qurilishi aholining turmush darajasi va hayot sifatini oshirish bilan bir qatorda, hududiy infratuzilmaning rivojlanishi, bandlikning kengayishi, qurilish industriyasining faollashuvi, investitsiya muhitining yaxshilanishi hamda ijtimoiy barqarorlikning ta'minlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shu bois, uy-joy qurilishi masalasi faqat qurilish hajmlarini oshirish yoki yangi turar joylar barpo etish bilan cheklanmaydi. Mazkur jarayon hududlarni kompleks rivojlantirish, aholini ijtimoiy himoya qilish, muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlarini kengaytirish hamda mahalliy iqtisodiyotni rag'batlantirishning o'zaro bog'liq mexanizmlari bilan uzviy holda ko'rib chiqilishi lozim.

Hujjatlarda ushbu yondashuv asoslab berilib, uy-joy qurilishi alohida dastur sifatida navbatdagi ehtiyojmand aholi uchun uy-joylar qurish, eskirgan va avariya holatidagi uy-joy fondidan ko'chirilayotgan aholini joylashtirish, "Yosh oilalarga - arzon uy-joy" kabi ijtimoiy dasturlarni amalga oshirish, ipoteka kreditlash, uy-joylarni bo'lib-bo'lib sotish hamda tanlov asosida tijorat uy-joylarini qurish kabi yo'nalishlarni qamrab olishi ta'kidlangan [8].

Uy-joy qurilishi konsepsiyasini ishlab chiqish zarurati amaliyotda mavjud bo'lgan qator omillar bilan belgilanadi. Bir tomondan, aholining sifatli, qulay va zamonaviy talablarga javob beradigan uy-joylarga bo'lgan ehtiyoji ortib bormoqda. Ikkinchi tomondan, uy-joy sharoitlarini yaxshilashga ehtiyoj sezayotgan aholi qatlamlarining kengayishi, mavjud uy-joy fondini bosqichma-bosqich yangilash zarurati, hududiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish ehtiyoji hamda uy-joy dasturlarini boshqarishda tashkiliy-moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish zarurati ushbu jarayonni yanada dolzarb etadi.

Shu sababli, uy-joy qurilishi dasturlarini rejalashtirish, shakllantirish, moliyalashtirish va monitoring qilishning ilmiy asoslangan yondashuvlarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa hududlarda uy-joy qurilishini tashkil etishning qonuniyatlari va tamoyillarini nazariy hamda amaliy jihatdan chuqur o'rganishni talab qiladi [9].

Mazkur tadqiqotning maqsadi hududlarda uy-joy qurilishi jarayonini tashkil etishning nazariy asoslari, asosiy qonuniyatlari, tamoyillari, vazifalari hamda samaradorlikka ta'sir etuvchi omillarni tizimli ravishda tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari sifatida quyidagilar belgilandi: uy-joy qurilishi dasturining asosiy yo'nalishlarini aniqlash, hududlar buyurtmasi asosidagi uy-joy qurilishi konsepsiyasining mazmunini ochib berish, boshqaruv qonuniyatlari va tamoyillarini tavsiflash, umumiy va xususiy maqsadli vazifalarni tizimlashtirish, shuningdek, samaradorlikka ta'sir etuvchi omillarni aniqlash [10].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hududlarda uy-joy qurilishi jarayonini tashkil etish masalasi qurilish iqtisodiyoti, ko'chmas mulk boshqaruvi, hududiy rivojlanish, investitsiya siyosati va strategik rejalashtirish yo'nalishlari kesishmasida shakllanadigan murakkab ilmiy-amaliy yo'nalish hisoblanadi.

Taqdim etilgan materialda A.N. Asaul, A.V. Batrak, A.I. Vaxmistrov, N.A. Asaul, V.A. Zarenkov, Yu.P. Panibratov va boshqa mualliflarning ishlari metodologik asos sifatida keltirilgan [1–7].

Mazkur manbalarda ko'chmas mulk iqtisodiyoti, hududiy investitsiya-qurilish kompleksi, korporativ tuzilmalar roli, strategik rejalashtirish, rekonstruksiya, zamonaviy qurilish texnologiyalari hamda uy-joy fondini boshqarish masalalari yoritilgan. Ushbu adabiyotlar uy-joy qurilishini hududiy tashkil etishning nazariy poydevorini shakllantiradi. Chunki ularda uy-joy siyosati faqat obyektlar qurish jarayoni sifatida emas, balki ko'p subyektli boshqaruv tizimi sifatida talqin etiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ilgari ishlab chiqilgan yondashuvlarda asosan alohida elementlar — investitsiyalar, rekonstruksiya, hududiy komplekslar yoki boshqaruv tuzilmalari — alohida tahlil qilingan. Mazkur tadqiqotning ustun jihati esa uy-joy qurilishini tashkil etishning yaxlit konsepsiyasini taklif etishida namoyon bo'ladi.

Unda hududlarni kompleks rivojlantirish konsepsiyasi doirasida uy-joy qurilishi nazariyasi va amaliyotini rivojlantirish, hududlarda amalga oshirilayotgan uy-joy qurilishining asosiy tarkibiy qismlarini aniqlash, uy-joy muammolarini hal etishdagi o'ziga xos jihatlarni hisobga olish, byudjet cheklovlari sharoitida munitsipal uy-joy qurilishi modelini shakllantirish, hududiy joylashtirishni modellashtirish, imitatsion modellashtirish metodologiyasidan foydalanish, strategik rejalashtirishning ilmiy asoslarini takomillashtirish hamda investitsiyalar samaradorligini baholash kabi masalalar qamrab olinadi.

Mazkur holat ushbu yondashuvning kompleksligi va amaliy ahamiyati yuqori ekanini ko'rsatadi. Shuningdek, mavjud ilmiy ishlanmalar ko'proq umumiy nazariy tavsif va alohida yo'nalishlarni o'rganishga qaratilgan bo'lsa-da, hududlar darajasida uy-joy qurilishini samarali tashkil etish uchun moliyaviy, tashkiliy, huquqiy va institutsional mexanizmlarni yagona tizimga integratsiya qiluvchi yondashuv zarur hisoblanadi.

Shu nuqtayi nazardan, mazkur tadqiqot hududlarda uy-joy qurilishi jarayonini boshqarish masalasini kompleks va tizimli tarzda yoritishi bilan ajralib turadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqola berilgan materiallarni tizimli tahlil qilish, mazmunan umumlashtirish va ilmiy qayta ishlash asosida tayyorlandi. Tadqiqotda bir nechta metodologik yondashuvlardan foydalanildi.

Avvalo, tizimli yondashuv asosida uy-joy qurilishi jarayoni alohida elementlar yig'indisi sifatida emas, balki ijtimoiy, iqtisodiy, tashkiliy va huquqiy omillar uyg'unlashgan murakkab tizim sifatida ko'rib chiqildi.

Shundan so'ng, tahlil va sintez usullari yordamida uy-joy qurilishi dasturining asosiy yo'nalishlari, konsepsiya vazifalari, boshqaruv qonuniyatlari hamda tashkil etish tamoyillari ajratib olinib, ularning o'zaro bog'liqligi asoslab berildi.

Qiyosiy tahlil usuli orqali umumiy va xususiy vazifalar, markazlashuv va markazsizlanish jarayonlari, ijtimoiy hamda tijorat uy-joylari o'rtasidagi nisbatlar tahlil qilindi. Funktsional tasniflash usuli yordamida esa uy-joy qurilishi tizimining maqsadlari, vazifalari va funksiyalari tegishli guruhlariga ajratildi.

Tadqiqotning nazariy asoslari sifatida hujjatda keltirilgan uy-joy qurilishi konsepsiyasining asosiy qoidalari, tashkil etish qonuniyatlari, boshqaruv tamoyillari, umumiy va xususiy vazifalar, shuningdek, samaradorlikka ta'sir etuvchi omillar qabul qilindi.

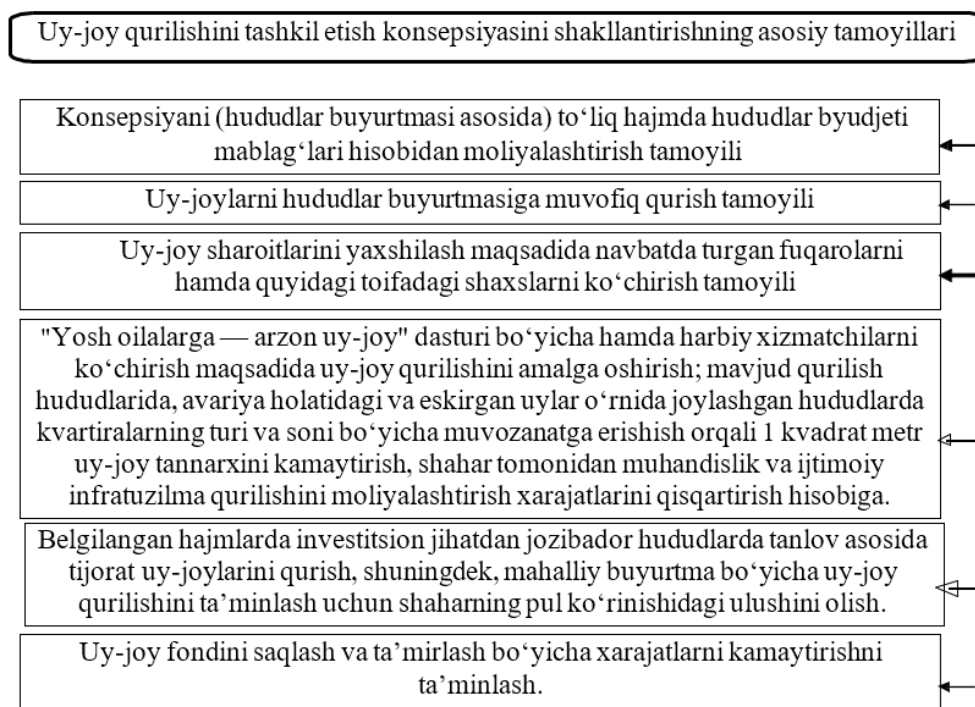
Mazkur yondashuv uy-joy qurilishi tizimini nafaqat joriy boshqaruv nuqtayi nazaridan, balki uzoq muddatli strategik rejalashtirish, resurslarni samarali taqsimlash va natijadorlikni oshirish nuqtayi nazaridan ham kompleks baholash imkonini beradi [3].

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, hududlarda uy-joy qurilishini tashkil etish bir nechta o'zaro bog'liq dasturiy yo'nalishlar asosida amalga oshiriladi.

Ularga uy-joy sharoitlarini yaxshilashga muhtoj bo'lgan navbatdagi aholi qatlamlari uchun uy-joylar qurish, eskirgan va avariya holatidagi uy-joy fondidan ko'chirilayotgan aholini turar joy bilan ta'minlash, hududiy ijtimoiy dasturlar doirasida uy-joy bilan ta'minlash, ipoteka mexanizmlarini rivojlantirish, uy-joylarni bo'lib-bo'lib to'lash asosida realizatsiya qilish hamda tijorat uy-joylarini tanlov asosida qurish kabi yo'nalishlar kiradi.

Mazkur yo'nalishlarning o'zaro uyg'un holda qo'llanishi uy-joy qurilishi tizimining ko'p qirrali xususiyatini namoyon etadi. Ushbu jarayon bir vaqtning o'zida ijtimoiy qo'llab-quvvatlash vositasi, investitsiya faoliyati turi, hududiy rivojlanish instrumenti hamda iqtisodiy resurslarni safarbar etish mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi (1-rasm).

1-rasm. Hududlarda uy-joy qurilishini tashkil etish konsepsiyasini shakllantirish asoslari

Hududlar buyurtmasi asosidagi uy-joy qurilishi konsepsiyasi doirasida bir qator muhim vazifalar belgilangan.

Jumladan, uzoq muddatli, o'rta muddatli va qisqa muddatli manzilli ro'yxatlarni shakllantirish, loyihalarni mahalliy byudjet mablag'lari asosida moliyalashtirish, navbatdagi hamda ko'chirilayotgan aholini uy-joy bilan ta'minlash, uy-joylarni hududlar buyurtmasiga muvofiq qurish, mavjud uy-joy fondini saqlash va ta'mirlash xarajatlarini optimallashtirish, tumanlar kesimida tijorat uy-joylari hajmini muvozanatlashtirish, uy-joy qurilishi dasturlarini muhandislik va ijtimoiy infratuzilma dasturlari bilan integratsiyalash, investorlarni tanlov asosida jalb etish, manzilli subsidiyalash mexanizmlarini qo'llash, ipoteka hamda bo'lib-bo'lib to'lash tizimlarini joriy etish kabi yo'nalishlar alohida ahamiyat kasb etadi.

Mazkur vazifalar uy-joy qurilishi boshqaruvining uzoq muddatli rejalashtirishga yo'naltirilganligini, resurslarni manzilli taqsimlash va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qilishini ko'rsatadi [4] (1-jadval).

1-jadval. Uy-joy qurilishini tashkil etish qonuniyatlari

Tashkil etishning umumiy qonuniyatlari nomlanishi	Ularning mohiyati hamda yuqori samarali faoliyat yuritishga ko'maklashuvchi obyektiv tavsifi
Asosiy maqsadning barcha darajalarda yagona bo'lishi	Boshqaruvning barcha bo'g'inlarida — sohaviy va hududiy kesimda yagona maqsadga yo'naltirilganlikni shakllantirish zarur. Bu barcha bo'g'inlarning rejalashtirilgan va muvofiqlashtirilgan faoliyat yuritishini, shuningdek, ular o'rtasida samarali hamkorlikni ta'minlab, umumiy maqsadga erishishga xizmat qiladi.
Turli darajalarda markazlashuv va markazsizlanish uyg'unligini ta'minlash	Mazkur qonuniyatni amalda qo'llash boshqariladigan va boshqaruvchi obyektlarning tabiati, ko'lami va rivojlanish darajasi, shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar hamda ichki va tashqi omillar ta'siri bilan belgilanadi.
Barcha darajalarda boshqaruv tizimi va tamoyillarining yagona bo'lishi	Boshqaruvning barcha bo'g'inlari va obyektlari faoliyati yagona ijtimoiy-iqtisodiy tamoyillarga, umumiy qoidalarga hamda tipik nizomlarga asoslanishi, tashkiliy va ijtimoiy-iqtisodiy masalalarni hal etishda yagona yondashuv qo'llanilishi lozim.
Boshqariladigan va boshqaruvchi kichik tizimlar o'rtasida mutanosiblikni ta'minlash	Vakillik va ijro etuvchi hokimiyat organlari o'rtasida mutanosiblikni ta'minlash zarur. Kichik tizimlar o'zaro mos bo'lishi, ularning rivojlanish yo'nalishlari esa uyg'un holda shakllanishi lozim.
Boshqaruvning maqsadga yo'naltirilganligi	Mazkur qonuniyat maqsad va unga erishishga qaratilgan faoliyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ifodalaydi. Asosiy e'tibor ustuvor maqsadlarga qaratilishi, resurslar esa ularning ahamiyat darajasiga muvofiq taqsimlanishi zarur.
Boshqaruvning optimalligi	Boshqaruv natijalari (maqsadlar) va ularga erishish uchun sarflangan resurslar o'rtasidagi nisbatni anglatadi. Optimal boshqaruv minimal vaqt, mehnat, moddiy va texnik resurslar sarfi bilan maksimal natijaga erishishni nazarda tutadi. Asosiy mezonlar: tannarx, foyda, rentabellik darajasi, daromad va boshqalar. Cheklovlar sifatida qurilish sifati, muddatlari va resursla
Tashkil etishning umumiy qonuniyatlari nomlanishi	Ularning mohiyati hamda yuqori samarali faoliyat yuritishga ko'maklashuvchi obyektiv tavsifi

Natijalarning eng muhim qismi uy-joy qurilishini tashkil etish qonuniyatlari bilan bog'liq. Hujjatda qonuniyatlar jarayon bosqichlari va hodisalari o'rtasidagi obyektiv, takrorlanuvchi hamda muhim bog'liqlik sifatida izohlanadi.

Umumiy qonuniyatlar qatoriga barcha darajalarda asosiy maqsadning yagona bo'lishi, markazlashuv va markazsizlanish uyg'unligi, boshqaruv tizimi va tamoyillarining birligi, boshqariladigan va boshqaruvchi kichik tizimlar o'rtasidagi mutanosiblik, boshqaruvning maqsadga yo'naltirilganligi, optimalligi hamda boshqaruvchanligi kiradi.

Mazkur qonuniyatlar uy-joy qurilishi jarayonining barcha bo'g'inlari yagona strategik maqsadga bo'ysunishi, resurslarning oqilona taqsimlanishi, qarorlarning o'zaro muvofiqlashtirilgan holda qabul qilinishi hamda tizim boshqaruvchanligining ta'minlanishi zarurligini anglatadi.

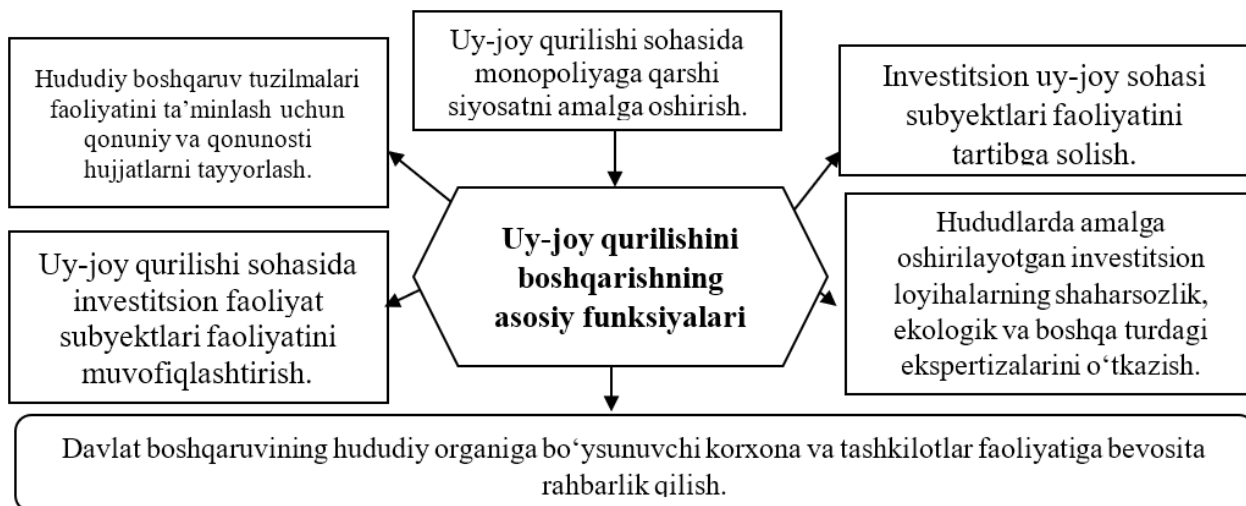

Ayniqsa, optimallik tamoyili maqsadga minimal vaqt, mehnat, moddiy va texnik resurslar sarfi bilan erishishni nazarda tutadi. Bunda tannarx, foyda, rentabellik darajasi va daromad kabi mezonlar qurilish sifati, muddatlari hamda resurs cheklovlari bilan kompleks tarzda baholanadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari uy-joy qurilishi jarayonini tashkil etish tamoyillari tizimlashtirilganini ko'rsatadi. Mazkur tamoyillar nazariya va amaliyotning boshlang'ich qoidalari bo'lib, ular jamiyat, tarmoq va ishlab chiqarish kuchlari rivojlanishining ichki mohiyatidan kelib chiqadi.

Umumiy tamoyillar qatoriga ilmiy asoslanganlik, rejalashtirish, davlatning qonuniy va normativ-huquqiy hujjatlariga rioya etish, tarmoq va hududiy tashkil etishni uyg'unlashtirish, markazlashuv hamda teskari bog'lanish tamoyillari kiradi.

Ilmiy asoslanganlik tamoyili boshqaruv qarorlarini qabul qilishda iqtisodiy qonuniyatlar, qurilish texnologiyalari, boshqaruv nazariyasi, iqtisodiyot va boshqa fanlar yutuqlaridan samarali foydalanishni nazarda tutadi [5] (2-rasm).

2-rasm. Hududlar darajasida uy-joy qurilishining asosiy funksiyalari

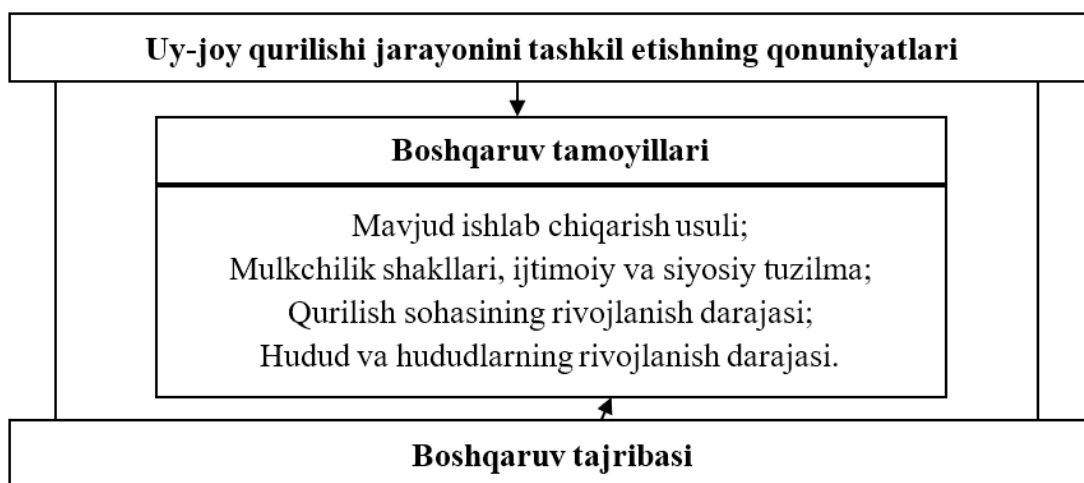
Hududiy boshqaruv tuzilmalari faoliyatini ta'minlash:

Rejalashtirish tamoyili qurilishni boshlashdan oldin maqsadlar, muddatlar, vositalar va usullarni aniq belgilash zarurligini anglatadi.

Huquqiy tamoyil sohada amal qilayotgan qonunlar va me'yoriy hujjatlarga qat'iy rioya etishni nazarda tutadi.

Tarmoq va hududiy uyg'unlashuv tamoyili tarmoq manfaatlarini bilan hududiy rivojlanish ehtiyojlarini o'zaro muvofiqlashtirishga xizmat qiladi.

Teskari bog'lanish tamoyili esa uzluksiz monitoringni tashkil etish hamda aniqlangan og'ishlarga nisbatan o'z vaqtida va samarali choralar ko'rishga asoslanadi (3-rasm).

3-rasm. Uy-joy qurilishi jarayonini tashkil etish tamoyillarini belgilovchi omillar

Uy-joy qurilishini tashkil etish tizimining umumiy maqsadli vazifalari aniq belgilangan. Ular quyidagilardan iborat: hududlarda uy-joy qurilishini rivojlantirish bo'yicha strategik rejalarning ilmiy asoslanganligini ta'minlash, uy-joy siyosati va shaharsozlik faoliyatida boshqaruv qarorlarini optimallashtirish, innovatsion va investitsion loyihalarni samarali amalga oshirish, investitsiya-qurilish kompleksi ishtirokchilari o'rtasida ichki va tashqi aloqalarni yo'lga qo'yish, mahalliy buyurtmalar uchun optimal tuzilmani shakllantirish hamda moliyaviy resurslarni oqilona taqsimlash.

Bundan tashqari, xususiy vazifalar qatoriga investitsiya tsiklini qisqartirish, barcha huquqiy me'yorlarga rioya etilishini ta'minlash, tender va tanlov jarayonlarini samarali tashkil etish, yangi investitsion dasturlarni joriy etish, qulay investitsiya muhitini shakllantirish, asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish hamda qurilish mahsulotlari sifatini oshirish kiradi. Mazkur vazifalar uy-joy qurilishi tizimini operativ boshqarish bilan bir qatorda, uning institutsional va iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, uy-joy qurilishi tizimini takomillashtirish quyidagi ijobiy natijalarga olib keladi: tezkorlikni oshirish, dispetcherlik tizimini yaratish, qarorlarni ko'p variantli baholash va optimallashtirish modellaridan foydalanish, tashkiliy tuzilmalarni takomillashtirish, boshqaruv normativlarini rivojlantirish, tizim ishonchligini mustahkamlash hamda risklarni samarali boshqarish.

Shunday qilib, uy-joy qurilishi tizimini takomillashtirish nafaqat ma'muriy tuzilmani yangilash, balki boshqaruv sifatini oshirishga xizmat qiluvchi kompleks va tizimli yondashuv hisoblanadi [6] (2-jadval).

2-jadval. Hududlarda uy-joy qurilishini tashkil etishning umumiy tamoyillari

Tashkil etish tamoyillarining nomlanishi	Tashkil etish tamoyillarining mazmuni
Tashkil etishning ilmiy asoslanganligi	Jamiyat rivojlanishining barcha omillari, obyektiv iqtisodiy qonunlar va tendensiyalarni kompleks hisobga olishni nazarda tutadi. Shu bilan birga, tizimli yondashuvni ta'minlash, tashkil etishning optimal va moslashuvchan bo'lishi muhim ahamiyatga ega. Uy-joy qurilishini tashkil etishda boshqaruv, iqtisodiyot, texnika va texnologiya, shuningdek, tizim va obyekt faoliyati hamda rivojlanish qonuniyatlarini o'rganuvchi boshqa fanlar yutuqlaridan keng foydalanish talab etiladi.
Rejalashtirish tamoyili	Uy-joy qurilishi obyektlarini barpo etishni boshlashdan oldin qurilish jarayonining maqsadlari, muddatlari, resurslari va ularga erishish usullari aniq belgilangan reja ishlab chiqilishi zarur. Ushbu tamoyil samarali tashkil etishning asosiy sharti hisoblanadi.
Davlatning qonuniy va normativ-huquqiy hujjatlariga rioya etish tamoyili	Sohada amal qilayotgan barcha qonun va me'yoriy-huquqiy hujjatlar talablariga qat'iy rioya etish zarur. Bunga yer resurslaridan foydalanish, soliqqa tortish, mulk munosabatlari hamda atrof-muhitni muhofaza qilishga oid talablar kiradi. Shuningdek, qurilish korxonalari o'rtasidagi va ularning mehnat jamoalari bilan bog'liq huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi me'yorlar muhim o'rin tutadi.
Tarmoq va hududiy tashkil etishni uyg'unlashtirish tamoyili	Qurilish ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sir etuvchi tarmoq va hududiy omillarni birgalikda hisobga olish hamda ularning o'zaro uyg'unligini ta'minlashni nazarda tutadi.
Tashkil etishda markazlashuv tamoyili	Uy-joy qurilishini yagona markazlashgan boshqaruv asosida tashkil etish, tizimning barcha bo'g'inlari faoliyatini muvofiqlashtirish va ular o'rtasida o'zaro mas'uliyatni ta'minlashni anglatadi. Ushbu mas'uliyat shartnoma yoki ma'muriy mexanizmlar asosida belgilanadi.
Aloqa (teskari bog'lanish) tamoyili	Tashkil etish obyekti faoliyati natijalari ustidan uzluksiz monitoring olib borish hamda yuzaga keladigan og'ishlarni o'z vaqtida aniqlab, tegishli boshqaruv choralarini qo'llashni nazarda tutadi.

Samaradorlikka ta'sir etuvchi omillar tarkibida salbiy yo'nalishdagi omillar ham alohida guruh sifatida ajratiladi. Ular qatoriga mamlakat va hududlar iqtisodiyotining nisbatan beqarorligi, iqtisodiyotni boshqarishda ortiqcha markazsizlanish, uzoq muddatli investitsiyalarni cheklovchi stagflyatsiya jarayonlari, an'anaviy investorlar o'rtasidagi o'zaro to'lov intizomining yetarli darajada emasligi, me'yoriy-uslubiy bazaning eskirganligi, aholining uy-joy xarid qilish bo'yicha to'lov qobiliyatining cheklanganligi, bank foiz stavkalarining yuqoriligi hamda boshqaruv apparati mutaxassislarining bozor sharoitlariga yetarli darajada moslashmaganligi kiradi.

Mazkur omillar uy-joy qurilishi sohasida investitsion jozibadorlikni pasaytiradi, loyihalarni moliyalashtirish jarayonlarini murakkablashtiradi va tashkiliy boshqaruv samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Hududlarda investitsion-qurilish jarayonini boshqarish samaradorligini pasaytiruvchi omillar	
Mamlakat va hududlar iqtisodiyotining nisbatan beqarorligi va rivojlanishining noaniqligi	Iqtisodiyotni boshqarishda haddan tashqari yuqori darajadagi markazsizlanish
O'rtacha va uzoq muddatli investitsiyalarni amalga oshirishni imkonsiz qiluvchi yuqori darajadagi stagflyatsiya	Ko'pchilik an'anaviy investorlar o'rtasida o'zaro to'lovsizlik holatlarining mavjudligi, bu esa moliyaviy bozorda tang holatni yuzaga keltiradi
Bozor sharoitlariga mos kelmaydigan, eskirgan me'yoriy-uslubiy baza	Uy-joy qurilishiga investitsiya kiritishni jozibador qilmaydigan holat - kreditdan foydalanish uchun bank foiz stavkalarining o'rtacha foyda me'yorida ancha yuqori bo'lishi
Tashkiliy boshqaruv tuzilmalari va boshqaruv apparati mutaxassislarining bozor sharoitida ishlashga tayyor emasligi	Aholining uy-joy xarid qilishga yetarli to'lov qobiliyatiga ega bo'lmashligi

4-rasm. Uy-joy qurilishini tashkil etish samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillar

Hududlar darajasidagi boshqaruv funksiyalari muhim natija sifatida namoyon bo'ladi. Ular qonuniy va qonunosti hujjatlarni ishlab chiqish, investitsion faoliyat subyektlarini muvofiqlashtirish, monopoliyaga qarshi siyosatni amalga oshirish, investitsion loyihalarni ekspertizadan o'tkazish, investitsion uy-joy sohasi subyektlarini tartibga solish hamda hududiy organlarga bo'ysunuvchi korxonalar faoliyatini boshqarishdan iborat.

Shu asosda uy-joy qurilishi tizimida tashkil etuvchi, boshqariluvchi va muvofiqlashtiruvchi quyi tizimlar shakllanadi. Mazkur quyi tizimlarning o'zaro uyg'un va muvofiqlashtirilgan faoliyati ta'minlangandagina tizimning umumiy samaradorligiga erishiladi [7].

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, hududlarda uy-joy qurilishi jarayonini samarali tashkil etish faqat ma'muriy boshqaruvga tayanmaydi, balki ko'p omilli, ko'p darajali va ko'p subyekтли mexanizm asosida amalga oshiriladi. Ayniqsa, mahalliy buyurtma asosidagi uy-joy qurilishi modelida ijtimoiy yo'naltirilganlik va iqtisodiy samaradorlik o'rtasida muvozanatni ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Bir tomondan, ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi qatlamlarini uy-joy bilan ta'minlash zarur; ikkinchi tomondan esa, tijorat uy-joylari, investorlarni jalb etish, subsidiyalash va ipoteka mexanizmlari orqali tizimning moliyaviy barqarorligini ta'minlash talab etiladi. Shu nuqtai nazardan, uy-joy qurilishini tashkil etish siyosati ijtimoiy adolat tamoyillari bilan bozor mexanizmlarini uyg'unlashtirishga qaratilishi lozim.

Muhokamalar natijasi shuni ko'rsatadiki, markazlashuv va markazsizlanish o'rtasidagi optimal nisbatni aniqlash uy-joy qurilishi tizimi samaradorligini ta'minlashda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Haddan tashqari markazlashuv mahalliy tashabbuslarni cheklashi va qaror qabul qilish jarayonini sekinlashtirishi mumkin, ortiqcha markazsizlanish esa tizimning strategik yaxlitligini pasaytiradi. Shu bois, turli darajadagi boshqaruv funksiyalarini aniq taqsimlash, vakolat va mas'uliyatni belgilash, teskari bog'lanish asosida nazoratni kuchaytirish hamda boshqaruv organlari salohiyatini rivojlantirish muhimdir. Bu yondashuv hududiy uy-joy siyosatining samaradorligi va barqarorligini ta'minlaydi.

Bundan tashqari, omillar tahlili shuni ko'rsatadiki, uy-joy qurilishi tizimidagi muammolar faqat moliyaviy resurslar yetishmovchiligi bilan cheklanmaydi. Ular huquqiy bazaning eskirganligi, bozor infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, investorlar ishonchining pastligi, aholining to'lov qobiliyatining cheklanganligi hamda boshqaruv apparati mutaxassislarining bozor sharoitlariga yetarli darajada moslashmaganligi bilan ham bog'liq.

Shu sababli, hududlarda uy-joy qurilishi samaradorligini oshirish uchun tashkiliy islohotlarni amalga oshirish, kadrlar salohiyatini rivojlantirish, moliyaviy instrumentlarni takomillashtirish va huquqiy asoslarni yangilashni o'zaro uyg'un holda olib borish zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari hududlarda uy-joy qurilishi jarayonini tashkil etish murakkab, ko'p bosqichli hamda tizimli boshqaruv mexanizmi ekanligini tasdiqlaydi. Uy-joy qurilishi ijtimoiy, investitsion va tijorat yo'nalishlarini birlashtirgan kompleks dastur bo'lib, uning samaradorligi yagona maqsadga yo'naltirilganlik, boshqaruv tizimining yaxlitligi, resurslardan oqilona foydalanish, markazlashuv va markazsizlanishning muvozanati, ilmiy asoslangan rejalashtirish hamda huquqiy me'yorlarga qat'iy rioya etish orqali belgilanadi.

Mahalliy buyurtma asosidagi uy-joy qurilishi modeli hududiy rivojlanish siyosati bilan uzviy uyg'unlikda amalga oshirilgandagina yuqori samaradorlikka erishiladi. Bunda hududiy resurslardan samarali foydalanish, investitsion muhitni yaxshilash, subsidiya, ipoteka va bo'lib-bo'lib to'lash mexanizmlarini rivojlantirish, shuningdek, muhandislik va ijtimoiy infratuzilma bilan integratsiyani ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, tizim samaradorligini oshirish uchun salbiy omillar ta'sirini kamaytirish, bozor sharoitlariga mos zamonaviy huquqiy va institutsional bazani shakllantirish, boshqaruv apparatini modernizatsiya qilish hamda strategik rejalashtirish va monitoring tizimlarini takomillashtirish zarur.

Umuman olganda, hududlarda uy-joy qurilishi jarayonini tashkil etish samaradorligini oshirishning asosiy yo'li tashkiliy, iqtisodiy, huquqiy va institutsional islohotlarni yagona tizim sifatida uyg'unlashtirishdan iborat. Bunday yondashuv aholining uy-joy sharoitlarini barqaror yaxshilash, hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini jadallashtirish hamda investitsion-qurilish kompleksining uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Асаул А.Н. Экономика недвижимости. — Санкт-Петербург: Гуманистика, 2003.
2. Асаул А.Н., Батрак А.В. Корпоративные структуры в региональном инвестиционно-строительном комплексе. — Москва; Санкт-Петербург: АСВ, 2001.
3. Вахмистров А.И. Имитационная модель стратегического планирования развития мегаполиса. — Санкт-Петербург: Стройиздат СПб, 2003.
4. Вахмистров А.И., Асаул Н.А. Роль корпоративных объединений в системе управления региональным строительным комплексом. — Санкт-Петербург: Стройиздат СПб, 2003.
5. Заренков В.А., Панибратов А.Ю. Современные конструктивные решения, технологии и методы управления в строительстве. — Москва; Санкт-Петербург: Стройиздат СПб, 2000.
6. Панибратов Ю.П., Барановская Н.И., Асташенков В.П. Исследование рынка инвестиций и подрядов при реконструкции жилого фонда Санкт-Петербурга // Известия вузов. Строительство. — 1996. — № 7.
7. Панибратов Ю.П. и др. Современное состояние и перспективы развития жилищного строительства в Санкт-Петербурге и Ленинградской области. — Санкт-Петербург: СПбГАСУ, 2004.
8. Nurimbetov R.I., Kakhramonov Kh.Sh.U. Introduction of digital technologies in the sphere of housing stock management in the Republic of Uzbekistan // Theoretical & Applied Science. — 2021.
9. Давлетов И.Х., Маманазаров О.Ш. Вопросы управления, сохранения и модернизации многоквартирного жилищного фонда // Бюллетень науки и практики. — 2020.
10. Nurimbetov R.I., Davletov I.X., Xasanov T.A., Rahimov Q.E. O'zbekistonda uy-joy fondini boshqarish tizimi samaradorligini oshirish. — Toshkent, 2020.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100